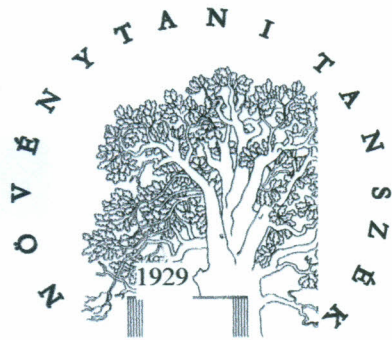

NÖVÉNYTANI TANSZÉK
DEBRECENI EGYETEM
TERMÉSZETTUDOMÁNYI ÉS TECHNOLÓGIAI
KAR
H-4010 DEBRECEN, Egyetem tér 1. (Pf.: 14)
Tel.: 52-512-900 (62661); Fax.: 52-512-943

Borbély György opponensi véleménye

Dr. Tóth Erika (2020) Új prokarióta taxonok leírása és módszer fejlesztések alkalmazott mikrobiológiai és mikrobiális ökológiai kutatások során, Budapest című, MTA doktori értekezéséről

Dr. Tóth Erika MTA doktori értekezése, Magyarországon izolálható, prokarióta szervezetekhez tartozó mikrobák taxonómiai és ökológiai kutatásával foglalkozik. A taxonok vizsgálatát, a gyakorlati mikrobiológiában felvetődő problémák indokolták. Tóth Erika, kutatásait, inventív módon, az általa, esetleg a munkacsoportja (ELTE Mikrobiológiai Tanszék) által izolált szervezetek vizsgálatára koncentrálja. A disszertáció világos stílusú, és a bíráló kiemeli, hogy az értekezés hihetetlen mennyiségű munka összefoglalása és bemutatása. A témaválasztás, nemzetközi kutatási trendek figyelmére számíthat és az eredményeit a taxonómiai szakirodalom idézi.

Az MTA Doktori Szabályzatát figyelembe véve, a bíráló, a bírálat elején leszögezi, hogy a Jelölt eredményeit a) kiemelkedően fontosnak tartja, b) nincs kétsége afelől, hogy a disszertáció hiteles új adatokat tartalmaz, c) és a nemzetközi irodalom akceptálja munkáját. Következésképpen a munka elfogadását és a cím odaítélését javaslom.

Formailag a dolgozat, a hagyományos beosztást követi: **Bevezetés, Célkitűzés, Irodalmi áttekintés, Anyag és módszer, Saját kutatások, A taxonómiai kutatások részletes eredményei, Összefoglalás, Summary, Felhasznált irodalom, Köszönetnyilvánítás.** Az értekezés, nagyon sok adatot, kísérletet ismertet (33 ábra, 15 táblázat, 14 kép), bizonyítva, hogy az bemutatott eredmények mögött jól megtervezett, alapos és tudatos munka áll. A formai meg gondolást illetően, a bíráló nem igazán érti a dolgozat szerkesztési módját, miszerint a Jelölt, az 'ábrák' mellett 'képeket' is megkülönböztet, de az ábrákon, képek is előfordulhatnak (pl. 14. ábra) és fordítva (12. kép). A bíráló a szerkesztésre vonatkozó megjegyzése az, hogy az ábrák „ábra aláírással”, míg a táblázatok „fejléccel” szerkesztendőek (lásd Gyurgyák, J. (1997) Szerkesztők és szerzők kézikönyve, Osiris Kiadó, Budapest p. 84-96).

A dolgozat számos rövidítést, baktérium-törzs kódot tartalmaz (ami nem minden olvasónak nyilvánvaló). A Jelölt, a szövegben minden esetben, nagyon gondosan ismerteti és magyarázza a rövidítések jelentését, számos esetben a fogalom történeti kialakulását, fejlődését is analizálja - mindenesetre, - a dolgozat elejére illesztett *Rövidítések jegyzéke* segíthetné azok megértését, áttekintését. A dolgozatban található betű elütések nem zavarják a szöveg megértését.

A rövid *Bevezetés* és a *Célkitűzés* fejezet pontosan és érthetően vázolja, a megválaszolásra váró kérdéseket. A bíráló teljesen egyetért a kitűzött feladatok koncepciójával és elfogadja Jelölt véleményét, a DNS rekombináns technikák, az említett szakterületen való eredményes és nélkülözhetetlen térhódításával (polifázisos taxonómia).

Az *Irodalmi áttekintés* fejezet meggyőzi az olvasót arról, hogy a Jelölt kiválóan ismeri a téma modern szakirodalmát. Az ismeretanyag rendkívül széles tudományterületre vonatkozik, nem törekedve teljességre, a klasszikus táptalaj-fejlesztésektől, a fény- és elektron mikroszkópián, a kemotaxonomiai módszerek ismeretén, a DNS rekombináns technikák, beleértve a 16 S rRNS szekvenciák ismeretét és analízisét, gének bázisrend analízisén, a fragmenthossz polimorfizmus ismeretén, a filogenetikai törzsfák szerkesztésén, mikrobiom kutatásokon stb. át, a teljes genom szekvenciák vizsgálatáig terjed (a fenti változatosság, az alkalmazott módszerekre is vonatkozik). A szóban forgó fejezet kiváló, teljes történeti áttekintést ad a bakteriális taxonómia dilemmáiról, a fajfogalom változásairól és fejlődéséről. A Jelölt, az International Committee on Systematic of Prokaryotes, Executive Board (ICSP EB) és az International Union of Microbiological Societies (IUMS) tagja, - szóval, mi a véleménye a javasolt változtatásokról, - a „Candidatus” fajokról (p. 40)? Valószínűen, a dolgozat vésésekor, a fenti kérdésben, a döntés is megszületet(hetett) az ICSP EB-ben. A bíráló, ragyogó, sikerült fejezetnek tarja az Irodalmi áttekintés című fejezetet. Egyetlen megjegyzés, - 18. oldalon a Jelölt, a Hemimastigota taxon eredetéről úgy gondolja, hogy az, az 'Élet fájáról' „valószínűleg billió évekkkel ezelőtt ágazott le”. A magyar nyelvben a 10^9 nagyságrend milliárdnak (ezermillió) mondandó, és a billió 10^{12} -nek fele meg, szóval a milliárd a helyes [az angolban természetesen billion mondandó (10^9), lásd Gyurgyák, J. (1997) Szerkesztők és szerzők kézikönyve, Osiris Kiadó, Budapest p. 335].]

Az *Anyag és módszer* című fejezet pontos és részletes leírása az alkalmazott módszereknek (sajátfejlesztések és variációk ill. az irodalomban közölt vizsgálati megközelítések). A bírálónak nincs kétsége afelől, hogy a módszerek reprodukálhatók és korrekt választ adnak a felvetett kérdésekre. Érdekes és meggyőző újítás a poliuretán hab-kocka alkalmazása a folyadék tenyészetekben. Az autoklávozás nem változtat a „kocka” szerkezetén, vagy a sterilitás elérésére más módszert alkalmaznak? Különösen kiemelendő, az alkalmazott módszerek, a „fegyvertár” sokszínűsége és azok hozzáértő alkalmazása. Kitűnő és invenciózus megoldás a mikrobák által termelt gázok mennyiségének közvetlen mérésére kitalált megoldás, a buborék-számlálás. Mi a véleménye a mikrobiális taxonómiában felvetődő *flagellum*, kontra *cilium(a)* vitáról, ami a prokaryota és az eukaryota taxonok megkülönböztetésére szolgál(hat) (p. 51., 1. sor)?

A *Saját kutatások, amelyekben taxonómiai eredményeinket különböző problémák megoldására, illetve különböző környezetek bakteriológiai diverzitásának leírására használtuk fel* című fejezet összefoglalja a kutatási eredményeket. A fejezet humoros felvetéssel kezdődik: „Ahogy kezdődött: a birkák között”, de a gépelés ördöge a légylárvák helyett a „lágylárvákhoz” vezetett (p. 56, 6. para., 1. sor). A miázis természetének felderítése igazi mikrobiológiai kihívás. A Jelölt számos vegyületet mutatott ki, a juhok miázisos sebeiből izolált mikrobák segítségével, amelyek attraktánsként viselkedhetnek a legyekre. Ráadásul a munka, új genus és/vagy fajok leírásához vezetett (*Schineria larvae* az *Ignatzschineria larvae* illegitim név revíziójaként és a *Wohlfahrtiimonas chitiniclastica*).

A dolgozat két nagy területre oszlik, egyrészt különböző mikrobiális niche-ek (miázisos sebek, szennyvíziszapok, parti szűrősű kutak ivóvíz vizsgálata, egy magyarországi erőmű víztisztító rendszerének jellemzése, fürdő- és természetes vizek (Fertő) vizsgálatával és jellemzésével foglalkozik, másrészt, a hozzáértés birtokában új genusok és/vagy fajok leírásához

vezet. Az előbbieket vizsgálata, a mikrobiológia területén, bőven ad teret a kreatív kísérleti újításoknak, A munkán végigvonul a "szükséges és elegendő" koncepció alkalmazása, ami a taxonómiai megközelítés egyik alapvetése.

Új tudományos eredménynek a következő fajokat, és azok leírásához kapcsolódó munkát javaslom elfogadni:

Schineria (Ignatzschineria) larvae gen. nov. sp. nov. és a *Wohlfahrtiimonas chitinoclastica* gen. nov., sp. nov.;

Nocardioides hungaricus sp. nov., *Tahibacter aquaticus* gen. nov., sp. nov., *Aquipuribacter hungaricus* gen. nov. sp. nov., *Phreatobacter oligotrophus* gen. nov., sp. nov.;

Gellertiella hungarica gen. nov., sp. nov.; *Brevundimonas balnearis* sp. nov., *Phragmitibacter flavus* gen. nov.;

Buborék-számláláson alapuló, biogáz-termelésre szolgáló módszer kialakítása, amellyel alacsony gázhozamú bioreaktorok gáztermelése hatékonyan mérhető;

Megjegyzendő, hogy a Jelölt további 40 mikrobiális taxon leírásában vett részt, amelyeket felsorolt a dolgozatában, de azok jellemzését nem kívánta részletesen ismertetni (p. 75-76).

A dolgozatban teljes genom szekvenciák analízisét is látjuk. Az érdeklődés szintjén felvetődik a kérdés: találtak-e, a megvizsgált genomokban, restrikciós enzimekre utaló szekvenciákat?

Dr. Tóth Erika, a doktori értekezésében tömören, magas színvonalon írja le, foglalja össze a mikrobiális taxonómia területén elért, nemzetközi mércével figyelemreméltó eredményeit. Szerkesztési szempontokból bírálható a dolgozat, ugyanakkor az originális kutatási eredmények gyűjteménye és az előbbi nem zavarja a tudományos eredményeit. A kutatások illetve az értekezés magas színvonala, valamint az értekezés alapjául szolgáló publikációk alapján javaslom a MTA Doktora tudományos cím elnyeréséhez szükséges nyilvános vita kitűzését és a cím odaítélését.

Debrecen, 2021. augusztus 5.

Borbély György
MTA doktora